

DOI 10.36074/grail-of-science.12.12.2025.048

МОНІТОРИНГ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД І ТЕРИТОРІЙ В ТУРБУЛЕНТНИХ УМОВАХ: УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Крамський Сергій Олександрович

кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна

Захарченко Олег Володимирович

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри маркетингу, фінансів, банківської справи та
страхування
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова, Україна

Анотація. Дослідники здійснили моніторинг, як глобалізація економіки в умовах війни в Україні створює нові тенденції та підвищує відповідальність громад за сталий місцевий розвиток територій. Глобальні процеси змушують громади брати на себе більшу роль у стимулюванні економічного зростання як на місцевому, так і на державному рівнях. Це означає, що громади стають ключовими гравцями у формуванні власного економічного потенціалу та загальнонаціонального розвитку держави. Суспільство розуміє, що майбутнє України залежить від активності громад у забезпеченні сталого розвитку і управління соціально-економічною безпекою під час військового стану. Завершення децентралізації та реформи місцевого самоврядування покладають на лідерів громад нові завдання та підвищену відповідальність за економічний і соціальний прогрес. Громади мають перейти від ролі об'єктів управління до самостійних суб'єктів, здатних забезпечувати власне виживання та розвиток у вимірі турбулентності. Це передбачає відповідальність за планування свого майбутнього, економічне процвітання та добробут громадян. Таким чином, місцева влада повинна бути готова до сучасних викликів під час військового стану, мати необхідні знання та навички для побудови сильних та конкурентоспроможних територіальних громад.

Ключові слова: управління соціально-економічною безпекою, сталий розвиток громад, території, глобалізація, публічне управління, місцеве самоврядування, адміністрування, турбулентність.

Постановка проблеми. Наразі українська економіка стикається із проблемами, військового стану що має обмеження цілей сталого розвитку її інвестиційну привабливість в умовах турбулентності. Також бракує належної

взаємодії між інституціями, що гарантують інвестиційну безпеку, та недостатньо ефективне державне управління та адміністрування у сфері економічної безпеки. Однак, завдяки глобалізації, яка відкрила світові ринки суб'єктам виробничих ресурсів, ця проблема значною мірою пов'язана. Це пов'язано із невідповідністю реальних умов вимогам ефективного залучення та використання вітчизняного та іноземного інвестиційного потенціалу.

Крім того, для забезпечення сталого розвитку та фінансової безпеки, необхідно створити систему моніторингу та оцінки ефективності використання переданих ресурсів та реалізації повноважень на місцевому рівні. Це дозволило своєчасно виявляти проблеми, коригувати політику та забезпечувати прозорість і підзвітність суб'єктів владних повноважень у використанні бюджетних коштів. Таким чином, це дозволить їм не лише реагувати на наявні виклики, але й проактивно формувати стратегії стійкого розвитку, залучати інвестиції та створювати сприятливе середовище для бізнесу та громадян. Проте, більшість українських громад, хоч і мають право вирішувати місцеві питання, ще не готові до цього через обмеженість власних фінансових ресурсів та нечіткість владних повноважень, особливо під час військового стану в Україні.

Аналіз досліджень та публікацій. Багато сучасних досліджень приділяють увагу тому, як турбулентно розвивається світ у XXI столітті, адже це час, коли території активно зростають, утворюються великі міські агломерації, і з'являються нові флагмани, що рухають економіку вперед. Науковці, такі як Гуцалюк О.М.[1], Дарушин О.В.[6,8,9,20,22], Комлева Т.М.[2], Колодинський С.Б.[3], Євдокімова О.М.[4,5,11,19], Маніта О.О.[4,13,15], Мамонтенко Н.С.[21], Целлера В.І.[10,14,16,17,23], досліджують, як найкраще використовувати місцеві економічні ресурси. Їхні дослідження наголошують на необхідності ефективного управління економічними ресурсами громад для досягнення таких цілей, як підвищення добробуту населення, створення нових робочих місць та покращення якості життя громадян. Дон Т. Янне з університету Клівленда визначає місцевий економічний розвиток (МЕР) як скоординовану взаємодію влади, бізнесу та громади, спрямовану на розширення економічного потенціалу певної території. Вони шукають ті "точки зростання", які можуть витягнути вперед як регіональну, так і всю українську економіку. За визначенням Світового банку, МЕР - це процес, у якому беруть участь підприємства, місцеві органи влади та інші зацікавлені сторони, з метою досягнення економічного прогресу та загального підвищення рівня життя. Місцевий економічний розвиток фокусується на ключових фазах зростання регіональних та національних економік, що є показником економічного зростання в Україні. Це також можна розглядати як стратегічне партнерство, що стимулює економічне зростання через інвестиції в нові та існуючі підприємства із високим потенціалом сталого розвитку.

Мета роботи. Метою є моніторинг розвитку сталих об'єднаних громад та територій і управління соціально-економічною безпекою у вимірі турбулентності.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні вперше в історії незалежної України під час військового стану громади є відповідальні за

планування сталого розвитку, бюджету, економічного зростання, залучення інвестицій та підтримку державних підприємств. Територіальні громади мають перейти від ролі об'єктів управління до активних суб'єктів, самостійно формуючи свою спроможність. Органи місцевого самоврядування отримують необхідні повноваження та стимул для ефективної роботи. Економічний розвиток територій - це складний, багатогранний процес, який охоплює відносно завершені суспільно-економічні одиниці. Він вимагає глибокого розуміння взаємозв'язків між різними факторами та постійної адаптації до мінливих умов глобальної економіки [1].

Згідно із Європейською хартією місцевого самоврядування, місцеве самоврядування - це право та можливість органів місцевого самоврядування керувати значною частиною суспільних справ в інтересах місцевого населення. Держава, проводячи децентралізацію, передає "вниз" більше податкових надходжень та повноважень. Цей процес передачі повноважень та ресурсів є ключовим для реалізації потенціалу децентралізації. Однак, для того, щоб громади дійсно стали ефективними суб'єктами розвитку, необхідно забезпечити їхню фінансову самостійність та чітко визначені, стабільні повноваження. Отже, дозволить їм не лише реагувати на наявні виклики, але й проактивно формувати стратегії розвитку, залучати інвестиції та створювати сприятливе середовище для бізнесу та мешканців. Важливою складовою успіху децентралізації та, відповідно, зміцнення фінансової безпеки держави, є розвиток місцевих фінансових інструментів та механізмів. Це може включати створення місцевих інвестиційних фондів, залучення приватних інвестицій через державно-приватне партнерство на місцевому рівні, а також розвиток фінансової грамотності та спроможності місцевих управлінців [2].

Таким чином, реформа децентралізації, якщо вона буде належним чином реалізована та підтримана відповідними фінансовими та інституційними механізмами, може стати потужним драйвером для зміцнення фінансово-економічної безпеки України, підвищення її інвестиційної привабливості та, як наслідок, покращення рівня життя громадян. Це вимагає комплексного підходу, що поєднує державну політику, активність територіальних громад та залучення всіх зацікавлених сторін. Цей процес передачі повноважень та ресурсів є ключовим для реалізації потенціалу децентралізації. Однак, для того, щоб громади дійсно стали ефективними суб'єктами розвитку, необхідно забезпечити їхню фінансову самостійність та чітко визначені, стабільні повноваження. Важливою складовою успіху децентралізації та, відповідно, зміцнення фінансової безпеки держави, є розвиток місцевих фінансових інструментів та механізмів. Це може включати створення місцевих інвестиційних фондів, залучення приватних інвестицій через державно-приватне партнерство на місцевому рівні, а також розвиток фінансової грамотності та спроможності місцевих управлінців органів владних повноважень [3].

Крім того, для забезпечення сталого розвитку та соціально-фінансової безпеки, необхідно створити систему моніторингу та оцінки ефективності використання переданих ресурсів та реалізації повноважень на місцевому рівні. Це дозволить своєчасно виявляти проблеми, коригувати політику та

забезпечувати прозорість і підзвітність у використанні бюджетних коштів. Раніше країни часто стикалися з обмеженістю власних ресурсів для виробництва. Тепер практично кожна країна має доступ до світових запасів робочої сили, капіталу та технологій. Теоретично, це мало б призвести до того, що всі країни світу розвиватимуться приблизно однаково в довгостроковій перспективі. Але на практиці цього не відбувається. Причина у тому, що різні території мають різну привабливість для інвестицій та різну здатність залучати зовнішні ресурси [4]. Конкурентоспроможність території: ключ до залучення інвестицій привабливість території для іноземних інвестицій, а отже, її конкурентоспроможність, залежить від багатьох факторів, що створюють сприятливий бізнес-клімат:

- правове поле: чіткі закони, прості дозвільні процедури, безпека та стабільне законодавство;

- технологічна інфраструктура: розвинена транспортна мережа, якісні дороги, сучасне виробництво, надійні комунальні послуги, зв'язок, телекомунікації, а також активна наукова діяльність;

- комерційні можливості: ефективні канали збуту, здатність задовольняти індивідуальні потреби клієнтів, швидка реакція на ринкові зміни та вигідне розташування;

- соціокультурне середовище: прийняття інновацій, позитивне ставлення до підприємництва, відповідність традицій та соціальних норм. Це вимагає комплексного підходу, що поєднує державну політику, активність територіальних громад та залучення всіх зацікавлених сторін.

Для успішної реалізації цих завдань критично важливим є також розвиток людського капіталу на місцевому рівні. Це означає інвестиції в освіту, професійну підготовку та підвищення кваліфікації кадрів, які працюватимуть в органах місцевого самоврядування та місцевих підприємствах [5].

Спроможні та компетентні публічні управлінці, економісти, юристи та інші фахівці є запорукою ефективного використання ресурсів та реалізації стратегічних планів розвитку громад. Окрім того, необхідно посилити інституційну спроможність місцевих органів влади. Це включає вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює діяльність громад, забезпечення доступу до сучасних інформаційних технологій та інструментів управління, а також розвиток механізмів електронного урядування на місцевому рівні. Цифровізація процесів дозволить підвищити прозорість, ефективність та доступність послуг для громадян та бізнесу.

Важливим аспектом є також формування культури відповідальності та партнерства між державою, місцевими громадами, бізнесом та громадянським суспільством. Лише спільними зусиллями, заснованими на довірі та взаєморозумінні, можна досягти синергетичного ефекту та забезпечити сталий розвиток країни. Це передбачає активне залучення громадськості до процесів прийняття рішень, створення ефективних механізмів громадського контролю та підтримку ініціатив, спрямованих на розвиток місцевих територій. Нарешті, не можна забувати про зовнішній вимір фінансової безпеки. Інтеграція України у світову економіку, залучення іноземних інвестицій та співпраця з

міжнародними фінансовими інституціями є важливими елементами зміцнення фінансової стабільності. Однак, ця інтеграція має відбуватися на умовах, що захищають національні інтереси та сприяють сталому розвитку, а не створюють нові ризики та залежності. Це вимагає виваженої зовнішньоекономічної політики та ефективного дипломатичного супроводу економічних інтересів держави [6].

Українські місцеві громади сьогодні стикаються із низкою серйозних проблем. Серед них – економічний спад, застаріла інфраструктура, відчуття незахищеності у громадян, бідність, безробіття, а також значні відмінності у розвитку різних територій та соціальних груп. Додатковою проблемою є втрата громадянами почуття власної гідності, дефіцит води, забруднення довкілля (ґрунтів, повітря), неефективна утилізація відходів та обмежений доступ до надійних джерел енергії. Багато з цих проблем взаємопов'язані, що вимагає комплексного підходу до розвитку територій. Особливо важливим є створення програм, спрямованих на фінансове зростання та підвищення конкурентоспроможності громад. Це дозволить місцевим радам забезпечити мешканців новими робочими місцями, покращити стан населених пунктів та, як наслідок, підвищити загальний рівень життя [7].

Важливо зазначити, що економічне зростання не повинно відбуватися за будь-яку ціну. Воно має бути збалансованим та враховувати всі аспекти сталого розвитку. Досвід провідних країн світу у сфері територіального фінансового зростання надає цінні уроки щодо організації, управління та впровадження політик розвитку. Ці напрацювання, адаптовані до сучасних реалій, є надзвичайно корисними. XXI століття є епохою активного розвитку територій, формування міських агломерацій та появи нових центрів економічного зростання. Глобалізація суттєво впливає на шляхи розвитку міст та регіонів. Вона означає розширення міжнародних економічних зв'язків, відкриває доступ до значних капіталів, ресурсів, технологій та ринків, а також посилює взаємозалежність між різними територіями світу.

Транснаціональні корпорації (ТНК) обирають для розміщення своїх виробництв місця з найбільш сприятливим та продуктивним середовищем. Країни та регіони змагаються за залучення робочих місць, створених ТНК, та за впровадження високопродуктивної діяльності, яка генерує значну додану вартість та забезпечує високі економічні результати [8].

Глобалізація світової економіки – це незворотний процес, який призводить до формування транснаціонального середовища, зокрема, єдиного економічного та інформаційного простору. Сьогодні під глобалізацією найчастіше розуміють прискорення інтернаціоналізації всіх сфер життя (економічної, соціальної, політичної, духовної), підвищення відкритості національних економік та, як наслідок, інтенсивний обмін інформацією, людьми, капіталом, товарами, послугами, а також культурними та духовними надбаннями. Глобалізація надає нові можливості для зростання потужності підприємств та підвищення ефективності бізнесу [9]. Однак, вона не гарантує однакових результатів для всіх учасників держав показники надані на рис. 1.

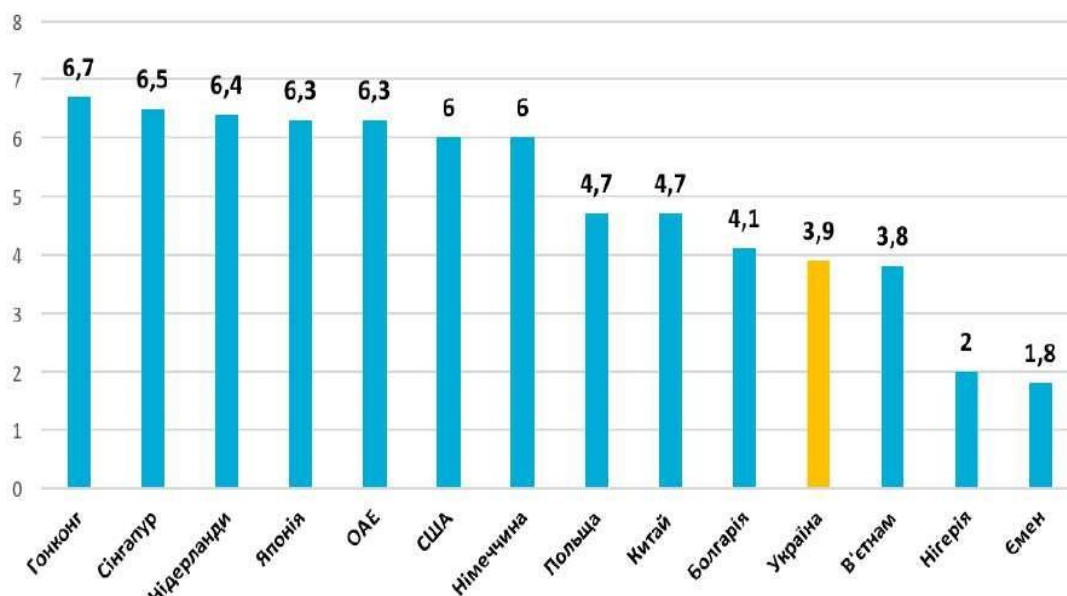

Рис. 1. Показники сталого розвитку громад за державами в GCI

Джерело: сформовано авторами за [8].

Завдяки високій мобільності ресурсів, особливо фінансових, інформаційних та людських, формуються потужні потоки капіталу. Ці кошти легко перетікають між територіями, позитивно впливаючи на розвиток там, де вони осідають. Однак, це також призводить до поглиблення нерівностей у розвитку між різними регіонами. В умовах глобалізації окремі населені пункти, міста та підприємства отримують доступ до світових ринків. Кожна територіальна громада стає самостійним гравцем на цьому ринку, і їхня кількість зростає. Це неминуче загострює конкуренцію між ними [9].

Зрозуміло, що добробут об'єднаної територіальної громади неможливий без розвитку її місцевої економіки. Тому місцеві громади активно використовують свої унікальні переваги. Вони спираються на інтелектуальні, людські, інституційні, інфраструктурні, енергетичні, фізичні та природні ресурси, щоб побудувати власну, зростаючу та самодостатню господарську систему. Муніципалітети, які покладаються лише на переваги, що зумовлені географічним розташуванням та класичними факторами виробництва (земля, праця, капітал), можуть втратити свої позиції в умовах глобалізації. Сучасний економічний приріст у країнах все більше залежить не від внутрішніх ресурсів, а від глобального ринку. Технології, капітал, знання, інновації та кваліфікована робоча сила вільно переміщуються туди, де створені найкращі умови для їх ефективного використання. Процес розвитку територій є надзвичайно складним і багатогранним. Щоб успішно його реалізувати, потрібні комплексні, системні підходи. Це означає залучення широкого кола фахівців з різних галузей – політиків, управлінців, бізнесменів, екологів, демографів, архітекторів, інженерів, соціологів, географів та інших. Важливо враховувати та узгоджувати їхні погляди, адже вони можуть суттєво відрізнятися, а іноді й прямо суперечити один одному. Кожен фахівець дивиться на розвиток крізь призму своєї професії та ролі в суспільстві, що й пояснює, чому існує так багато різних визначень територіального розвитку [10].

Процес розвитку територій є надзвичайно складним і багатограним. Щоб успішно його реалізувати, потрібні комплексні, системні підходи. Це означає залучення широкого кола фахівців з різних галузей – політиків, управлінців, бізнесменів, екологів, демографів, архітекторів, інженерів, соціологів, географів та інших. Важливо враховувати та узгоджувати їхні погляди, адже вони можуть суттєво відрізнятись, а іноді й прямо суперечити один одному. Кожен фахівець дивиться на розвиток крізь призму своєї професії та ролі в суспільстві, що й пояснює, чому існує так багато різних визначень територіального розвитку.

Територіальний економічний розвиток (ТЕР) – це спільні зусилля мешканців певної території (міста, агломерації чи регіону) для досягнення сталого економічного зростання. Мета – отримати економічні вигоди та покращити якість життя для всіх членів громади. Іншими словами, ТЕР – це злагоджена робота влади, бізнесу та громади, спрямована на створення міцного економічного фундаменту населеного пункту. Це робиться для того, щоб забезпечити краще економічне майбутнє та підвищити рівень життя людей. ТЕР - неможливий без активної участі громад. Він реалізується через різноманітні дії, програми та проєкти, які допомагають громаді стати більш конкурентоспроможною та покращити свою економічну ситуацію. Міста змагаються між собою, створюючи найпривабливіші умови для бізнесу. Це включає розвинену інфраструктуру та якісні послуги, які пропонуються за оптимальною ціною. Така конкуренція дозволяє містам підтримувати існуючий бізнес, стимулювати появу нових підприємств та залучати інвестиції [11].

Коли послуги та інфраструктура стають кращими, підприємства можуть знижувати ціни на свою продукцію та послуги. Це, у свою чергу, призводить до збільшення продажів, створення нових робочих місць та зростання податкових надходжень. Більші податкові надходження дають містам можливість ще більше покращувати послуги та інвестувати в інфраструктуру, роблячи їх ще привабливішими для бізнесу та підвищуючи якість життя мешканців. Сучасна модель місцевого економічного розвитку базується на знаннях та інтелекті. Вона пов'язує три ключові поняття: глобалізацію, інновації та конкурентоспроможність території. Цей підхід зумовлений швидким розвитком окремих країн та концентрацією капіталу в певних регіонах і містах [12].

Висока мобільність капіталу та прагнення економіки до рівноваги призводять до перетікання інвестицій з одних територій до інших, які є більш сприятливими та готовими до зовнішніх вкладень. Це актуально для всіх країн з ринковою економікою. Однак, кожна країна по-різному сприймає та впроваджує ці процеси, що безпосередньо впливає на рівень її економічного розвитку. Стратегічне планування – це потужний інструмент, що об'єднує зусилля активних громадян, бізнесу та влади. Його головна мета – створити партнерство, яке працюватиме над покращенням бізнес-клімату та підвищенням конкурентоспроможності. Це, у свою чергу, сприятиме успішному розвитку бізнесу, залученню інвестицій та, зрештою, покращенню рівня життя всіх мешканців громади. У цьому процесі влада та громада виступають як рушійна сила, що створює сприятливі умови для інвестицій та бізнесу. Сам бізнес, у свою чергу, є двигуном економічного зростання. Хоча конкретні методи

залучення громадян до планування та прийняття рішень можуть бути предметом дискусій, очевидною тенденцією є зростання ролі громадськості у цих процесах. Під соціальним потенціалом краю ми розуміємо сукупність можливостей, які визначають суспільну активність населення та рівень його соціального забезпечення [13]. Використання цього потенціалу спрямоване на досягнення суспільної мети розвитку адміністративного утворення, а саме:

- створення найсприятливіших умов для життя населення. Забезпечення розвитку особистості та її продуктивної сили. Цей потенціал формується завдяки поєднанню можливостей окремих осіб та сприятливих умов, що створюють синергетичний ефект через суспільні відносини, зв'язки та процеси.

Складові соціального потенціалу:

- демографічний потенціал (кількість та структура населення);
- фертильний потенціал (здатність до відтворення населення);
- соціально-інфраструктурний потенціал (наявність та якість соціальних об'єктів);
- потенціал зайнятості (можливості працевлаштування);
- потенціал соціальної політики (ефективність заходів держави та місцевої влади);
- потенціал соціальної солідарності (рівень взаємодопомоги та єдності в громаді).

Суспільний потенціал краю охоплює як індивідуальні, так і групові соціальні потенціали, а також потенціал підприємств [14]. Новий етап місцевого економічного розвитку значною мірою зумовлений зростанням ролі малого бізнесу. Зусилля з підтримки місцевої економіки часто зосереджуються на збільшенні кількості, розвитку та збереженні малих підприємств. Це включає пряму фінансову підтримку, консультаційну допомогу та сприяння створенню нових робочих місць. Планування місцевого економічного розвитку в Україні, як і в розвинених країнах, має стати прямою відповідальністю територіальних громад. Досвід країн Америки та Європи свідчить, що успішними стають ті громади, які активно розвивають власні внутрішні можливості, створюють сприятливі умови та конкурентні переваги для залучення інвестицій, розвитку бізнесу та збереження існуючих підприємств. З'явилася нова форма підтримки підприємництва, яку можна назвати "м'якою сталою інфраструктурою". Це включає створення бізнес-центрів та інкубаторів, які слугують осередками для розвитку підприємницької діяльності. Також у регіонах активно розвиваються сервісні центри (ЦНАПи) за принципом "єдиного вікна", що спрощують взаємодію із державними органами, та впроваджуються численні урядові програми, спрямовані на допомогу малому та середньому бізнесу [15]. Під різними назвами – бізнес-центри, осередки підтримки бізнесу, агенції розвитку бізнесу – ховаються структури, головна мета яких полягає у сприянні розвитку підприємництва. Вони надають необхідну допомогу місцевим підприємцям, особливо тим, хто належить до малих та середніх підприємств. Ця допомога може бути різноманітною: від освітніх програм, консультацій та наставництва (що охоплюють такі аспекти, як започаткування бізнесу, вибір ідеї, аналіз ринку, фінансове планування, податкові питання, розробка бізнес-планів, підбір персоналу) до фінансової підтримки у вигляді кредитів та венчурного капіталу.

Спектр послуг та програм залежить від законодавства країни, а також від розуміння, можливостей та ініціативи місцевої влади. Такі центри існують у муніципалітетах різного розміру та типу по всьому світу, сприяючи розвитку своїх територій. Центри розвитку бізнесу довели свою ефективність і є популярним інструментом для розвитку громад як у розвинених країнах, так і в країнах з перехідною економікою. Це пояснюється тим, що розвиток малого бізнесу безпосередньо впливає на створення нових робочих місць, підвищення зайнятості населення, забезпечення соціальної стабільності, збільшення доходів та диверсифікацію економіки [16].

На початкових етапах основна увага приділялася залученню великих промислових підприємств та масштабних інфраструктурних проєктів. Однак, з часом, фокус змістився на відбір підприємств, які відрізняються за розміром, економічною спроможністю та галузевою належністю. Зі зростанням важливості та ускладненням процесів місцевого економічного розвитку, все більше уваги приділяється досягненню балансу між економічним зростанням та покращенням якості життя в громаді. Для ефективного місцевого економічного розвитку планування та реалізація проєктів стають багатограними, залучаючи широке коло зацікавлених сторін та формуючи різнобічні альянси між представниками різних сфер суспільного життя. Громади створюють сприятливе середовище для розвитку місцевих компаній, формують привабливий інвестиційний клімат, інвестують у нематеріальні активи, сприяють співпраці, налагоджують ділові зв'язки та цілеспрямовано залучають зовнішніх інвесторів, демонструючи свої конкурентні переваги [17].

Сучасний світ активно розробляє та вдосконалює методи й ефективні механізми, які стимулюють громадян до самоорганізації та залучають їх до процесів планування розвитку. Це сприяє налагодженню особистісних та міжгрупових зв'язків, що базуються на взаємній довірі та вірі у власні сили. Такий підхід допомагає знайти шляхи до узгодження політичних, суспільних та економічних інтересів, а також удосконалити можливості їхнього ефективного вираження на всіх рівнях – від громади до держави та суспільства в цілому. Успішний сталий розвиток громад залежить не стільки від матеріальних, фінансових чи людських ресурсів, скільки від взаємодії та співпраці всередині спільноти. Саме ці фактори стають головним рушієм сталого планування та економічного зростання. Ефективність політики регіонального розвитку напряму пов'язана з повноваженнями місцевих органів влади. Чим більший обсяг повноважень та ресурсів передано на місцевий рівень, тим вищий рівень життя громадян та економічний розвиток. Це підтверджується досвідом найрозвиненіших країн, де високий рівень децентралізації є запорукою успіху.

У сучасному світі, що стрімко змінюється, головним викликом для громад є здатність планувати, одночасно адаптуючись до динамічного середовища. Необхідно вміти не лише передбачати зміни, але й активно ними керувати, використовуючи на користь місцевому розвитку. У часи невизначеності гнучкість та адаптивність є критично важливими, тоді як жорсткі та консервативні підходи можуть бути неефективними. Успіх залежить від того, наскільки громада може скористатися мінливими обставинами. Спільнота з різноманітною економікою менш залежна від окремих компаній і має більше

шансів на сталий розвиток. Великі стратегічні підприємства стимулюють зростання малих та середніх фірм, які їх обслуговують, створюючи таким чином ланцюжки доданої вартості. Це призводить до загального економічного зростання на території громади [18]. Для досягнення цих цілей, плани дій мають бути спрямовані на розвиток економіки регіонів та підвищення конкурентоспроможності. Це включає наступне:

- залучення інвестицій;
- підтримку підприємництва;
- створення нових та збереження існуючих підприємств;
- розвиток місцевих ринків;
- створення інноваційних та промислових парків;
- діяльність бізнес-інкубаторів та бізнес-центрів;
- налагодження міжмуніципальної співпраці;

Ці стратегічні кроки, спрямовані на розвиток економіки та підвищення конкурентоспроможності, мають бути інтегровані в комплексні плани дій. Важливою складовою успіху є також формування ефективних механізмів фінансування для реалізації цих заходів, включаючи залучення як державних, так і приватних інвестицій, а також використання грантових програм та інших джерел фінансування. Крім того, розвиток людського капіталу через освіту, професійну підготовку та підвищення кваліфікації є невід'ємною частиною сталого розвитку, оскільки саме кваліфіковані кадри здатні впроваджувати інновації та забезпечувати ефективне функціонування підприємств [17].

Не менш важливим є створення сприятливого інвестиційного клімату, що передбачає спрощення адміністративних процедур, забезпечення прозорості та передбачуваності законодавства, а також боротьбу з корупцією. Керівникам, які приймають важливі рішення, часто складно зрозуміти думку більшості населення або груп людей, на яких спрямовані їхні дії. Це ускладнює такі процеси, як:

- спільна робота держави та приватного бізнесу (замість "державно-приватних партнерств");
- просування території та її привабливості (замість "здійснення маркетингу території");
- налагодження ефективної взаємодії та обміну інформацією (замість "налагодження системи комунікації").

Коли багато громадян відчувають себе відстороненими від політики та не беруть участі у прийнятті рішень, що стосуються їхнього життя, це створює ризики. Така ситуація може призвести до негативної реакції з боку пересічних громадян, що загрожує владі, чиновникам, політикам та їхнім планам. Забезпечення фінансово-економічного добробуту країни, існує потреба у створенні чіткої системи управління фінансово-економічним добробутом країни та методів його оцінки. Наразі бракує єдиного підходу до визначення інструментів, які б гарантували фінансову стабільність держави [19].

Управління соціально-економічною безпекою під цим слід розуміти, що поняття "важелів гарантування безпеки" стосується процесів у різних сферах: економічній, фінансовій, соціальній, інвестиційній, політичній тощо. Система гарантування фінансового спокою держави – це комплекс заходів

(організаційних, інституційних, правових), спрямованих на своєчасне виявлення, запобігання, нейтралізацію та усунення загроз фінансовій стабільності країни. Основа системи гарантування фінансово-економічного добробуту підприємства полягає в поєднанні функцій, засобів, методів та забезпечення (організаційного, нормативно-правового, інформаційно-аналітичного). Ці елементи базуються на об'єктивних економічних законах, що забезпечують фінансовий спокій, а також формуються суб'єктами управління для досягнення та захисту фінансових інтересів. Інституційне забезпечення фінансово-економічного добробуту країни включає:

- фінансово-економічні методи: планування, регулювання, оподаткування, встановлення лімітів, кредитування, прогнозування, стимулювання, інвестування тощо;

- фінансово-економічні інструменти (важелі): прибуток, синергетичний ефект, дивіденди, інвестиції, доходи та видатки державного бюджету, амортизація, ціна тощо;

- фінансові механізми: субсидії, гранти, фінансові інновації, плани, проєкти, цінні папери, аудит тощо;

- підтримка достатнього рівня стратегічних та мобілізаційних ресурсів держави. Для досягнення прийняттого рівня фінансово-економічного добробуту необхідні структурні зміни та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. У свою чергу, фінансово-економічний добробут є ключовим фактором для забезпечення всіх аспектів безпеки держави [20]. Шляхи досягнення фінансово-економічної стабільності держави: Концептуально-методологічні підходи:

1. Вивчення та застосування міжнародного досвіду у сфері фінансової надійності.

2. Системне зменшення впливу загроз.

3. Використання комплексу показників для оцінки фінансово-економічної безпеки. Організаційно-технологічні механізми і заходи щодо забезпечення прозорості фінансового ринку.

Таким чином, для успішного управління державою та забезпечення її стабільності необхідно не лише розробляти ефективні стратегії, але й активно залучати громадян до процесів прийняття рішень, а також створювати надійну систему управління фінансово-економічним добробутом, яка б спиралася на чіткі методи, інструменти та механізми. Це дозволить своєчасно реагувати на виклики, захищати національні інтереси та гарантувати безпеку країни в усіх її проявах. Ключовим аспектом у цьому контексті є також розвиток людського капіталу, адже саме кваліфіковані та мотивовані фахівці здатні ефективно впроваджувати необхідні реформи та забезпечувати сталий розвиток. Інвестиції в освіту, науку та інновації стають невід'ємною частиною стратегії фінансово-економічної безпеки. Крім того, важливою є гнучкість системи управління, яка дозволяє швидко адаптуватися до мінливих зовнішніх та внутрішніх умов. Це передбачає постійний моніторинг економічної ситуації, аналіз ризиків та оперативне коригування політики. Ефективна комунікація між усіма зацікавленими сторонами - урядом, бізнесом, громадськістю та міжнародними партнерами - сприяє формуванню консенсусу та спільному руху до поставлених цілей сталого розвитку [21].

Створення сприятливого інвестиційного клімату, підтримка малого та середнього бізнесу, а також розвиток експортного потенціалу є додатковими важелями для зміцнення фінансово-економічного добробуту. Це стимулює економічне зростання, створює нові робочі місця та підвищує рівень життя громадян. Нарешті, важливою є роль громадянського суспільства у формуванні та контролі за реалізацією державної політики. Активна участь громадян у громадських обговореннях, виборах та інших формах політичної діяльності сприяє підвищенню відповідальності влади та забезпечує врахування інтересів усіх верств населення. Це, в свою чергу, зменшує ризики соціальної напруженості та зміцнює загальну стабільність держави [23].

Ключові елементи для стабільності фінансової системи: 1. Відкритість фінансових ринків: Це означає, що інформація про діяльність фінансових установ та ринків є доступною для всіх учасників, що сприяє довірі та запобігає маніпуляціям. 2. Реформування банківської та кредитної системи: Це процес оптимізації роботи банків та кредитних установ, спрямований на підвищення їхньої стійкості, ефективності та відповідності сучасним вимогам. 3. Державні гарантії для ключових фінансових операцій: Це означає, що держава бере на себе відповідальність за певні фінансові процеси, забезпечуючи їхню надійність та стабільність, що особливо важливо у кризові турбулентні періоди [22].

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, ми вважаємо, що система забезпечення фінансово-економічної стійкості держави - це комплекс взаємопов'язаних інструментів, методів та ресурсів (як інформаційно-цифрових, так і правових), які держава використовує для досягнення своїх стратегічних, тактичних та оперативних цілей. Ця система спрямована на ефективне управління державними фінансами, а також на створення захисту від внутрішніх та зовнішніх ризиків, які можуть загрожувати фінансовій стабільності. Нарешті, активна комунікація та залучення громадськості до процесу планування та прийняття рішень сприяє формуванню спільного бачення розвитку та підвищує довіру до місцевої влади, що є критично важливим для успішної реалізації будь-яких ініціатив під час військового стану. Суспільство (громадяни) дедалі більше усвідомлюють, що майбутнє України напряму залежить від здатності та мотивації громад брати активну участь у сталому розвитку своїх територій у повоєнний період.

Управління соціально-економічною безпекою структура цієї системи забезпечення стійкості має сприяти підвищенню загальної ефективності національної економіки та зміцненню фінансового сектору держави та громад. Теоретичні основи формування та управління цією системою вимагають особливого комплексного підходу. На жаль, правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні не завжди забезпечує належні умови, рамки та принципи для формування надійної інвестиційної сфери територій і громад. Спостерігається тенденція до зростання ризиків та загроз для інвестиційної привабливості країни. Це свідчить про те, що система гарантування інвестиційної надійності та її інституційне оформлення є недостатніми, неякісними та неефективними, маючи низку недоліків. Для розуміння причин такої ситуації необхідно детально проаналізувати, наскільки ефективно держава реалізує свою політику у сфері створення надійної інвестиційної бази.

Список використаних джерел:

- [1] Hutsaliuk, O. (2024). TECHNOLOGICAL SYNERGY OF ENGINEERING INTEGRATING IN DIGITALIZATION ECONOMY, NANOTECHNOLOGY AND INTELLIGENT DIGITAL MARKETING FOR CORPORATE ENTERPRISES IN PROVISIONS OF THEIR ECONOMIC SECURITY. *Nanotechnology Perceptions*. 20 No. S8. 348–366.
- [2] Комлева, Т. (2025). ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ІНФРАСТРУКТУРОЮ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ В УКРАЇНІ. «Сталий розвиток економіки». Хмельницький: ВД «Гельветика». 1(52). С.180-187.
- [3] Колодинський, С. (2021). ІНФРАСТРУКТУРНА ПІДТРИМКА РЕГІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ. Одеса: ОДАБА. Екологія. 256с.
- [4] Manita, O. (2024). ANALYSIS OF THE ECONOMIC DYNAMICS OF THE FUNCTIONING OF SHIPPING AND MARITIME TRANSPORT CHARTERING IN UKRAINE. *Grail of science*. 46. 309-318.
- [5] Yevdokimova, O. (2025). MANAGEMENT PROCESSES OF INFRASTRUCTURE PROJECTS AND PROGRAMS IN THE SPHERE OF WATER TRANSPORT DURING TURBULENCE IN UKRAINE. *Бізнес-навігатор*. Херсон: ВД «Гельветика». №1(78). С. 274-278.
- [6] Дарушин, О. (2025). СТАЛИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК МОРСЬКИХ ПОРТІВ У ВИМІРІ БЕЗПЕКОВИХ ЗАГРОЗ І ТУРБУЛЕНТНОСТІ. «Грааль науки». № 57. С. 281-293.
- [7] Крамський, С. (2025). АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЄКТІВ ТА ПРОГРАМ У ВИМІРІ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ НА БАЗИСІ МОДЕЛЕЙ З УПРАВЛІННЯ ЇХ ПРОДУКТАМИ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ. «Грааль науки». № 49. С.329-344.
- [8] Дарушин, О. (2025). ЕВОЛЮЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПОСЛУГ У ВИМІРІ ТУРБУЛЕНТНОСТІ. *Київський науковий вісник*. ВД Гельветика. № 9. С.143-148.
- [9] Darushin, O. (2025). THEORETICAL BASIS OF MARITIME TRANSPORT MARKETS MANAGEMENT IN MODERN CONDITIONS OF UNCERTAINTY. «Grail of science». № 48. С.158-165.
- [10] Kramskiy, S. (2024). A COMPREHENSIVE APPROACH TO THE OPERATION OF VESSELS WITHIN THE FRAMEWORK OF ECONOMIC AND PRODUCTION FREIGHTING IN CONDITIONS OF UNCERTAINTY OF THE PARAMETERS OF TRANSPORT PROCESSES. «Grail of science». № 47. P.197-204.
- [11] Целлер, В. (2025). ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЛОГІСТИЧНИХ СТАВОК ТА ТАРИФІВ РІЗНИХ ВИДІВ ТРАНСПОРТУ У ВИМІРІ ТУРБУЛЕНТНОСТІ. «Бізнес-навігатор». Херсон: №2(79). С.239-245.
- [12] Євдокімова, О. (2025). АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЄКТІВ ТА ПРОГРАМ У ВИМІРІ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ НА БАЗИСІ МОДЕЛЕЙ З УПРАВЛІННЯ ЇХ ПРОДУКТАМИ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ. *Грааль науки*. 49. С.329-344.
- [13] Manita, O. (2024). ANALYSIS OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC APPROACHES TO MANAGEMENT AND CHARTERING PARAMETERS IN CONDITIONS OF UNCERTAINTY OF VESSEL WORK. *Grail of science*. 44. 181-191.
- [14] Целлер, В. (2025). ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЛОГІСТИЧНИХ СТАВОК ТА ТАРИФІВ РІЗНИХ ВИДІВ ТРАНСПОРТУ У ВИМІРІ ТУРБУЛЕНТНОСТІ. «Бізнес-навігатор». Херсон: ВД «Гельветика». 2(79). С.239-245.
- [15] Маніта, О. (2024). ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ З ФРАХТУВАННЯ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕННОСТІ НА ПРИКЛАДІ СУДНОПЛАВНИХ КОМПАНІЙ. «Грааль науки». №43. С.136-143.
- [16] Tseller, V. (2025). ECONOMIC OPTIMIZATION AND STRATEGIC RESILIENCE OF MULTIMODAL LOGISTICS NETWORKS IN UKRAINE: AN ECONOMIC ANALYSIS OF THE EFFICIENCY DEFICIT IN TURBULENCE. «Економіка та суспільство». Мукачево. МДУ. № 80. С.1-6. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80>.
- [17] Целлер, В. (2025). МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙ ТА УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ В ЛОГІСТИЦІ ПІД ЧАС БЕЗПЕКОВИХ ЗАГРОЗ. «Цифрова економіка та економічна безпека». Суми. № 5(20). С.142-149.

- [18] Крамський, С. (2025). АНАЛІЗ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД І ТЕРИТОРІЙ В ТУРБУЛЕНТНИХ УМОВАХ: ГЛОБАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД. «Грааль науки». № 58. С.389-400.
- [19] Євдокімова, О. (2024). АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ДОВОЄННОГО ВПЛИВУ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД НА ПРИКЛАДІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ. Via Economica. Рівне: РДГУ. ВД Гельветика. №4. С.109-118.
- [20] Дарушин, О. (2025). КОНЦЕПТУАЛЬНА ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ПАРАМЕТРАМИ РЕЗУЛЬТАТІВ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЄКТІВ І ПРОГРАМ У ВИМІРІ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ. Грааль науки. 50. С.236-251.
- [21] Мамонтенко, Н. (2025). МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ЛОГІСТИКИ У ВИМІРІ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В ТУРБУЛЕНТНИХ УМОВАХ. Грааль науки. № 52. С.328-340.
- [22] Darushin, O. (2024). OPTIONAL MECHANISM FOR FORMATION OF FREIGHT BUSINESS STRATEGIES OF SHIPPING COMPANIES. Науковий журнал «Бізнес-навігатор». Херсон. №3(76). С.116-123.
- [23] Целлер, В. (2025). АНАЛІЗ ІНТЕРМОДАЛЬНОЇ ЛОГІСТИКИ У ВИМІРІ ІННОВАЦІЙ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ. Науковий журнал «Цифрова економіка та економічна безпека». Суми. № 1(16). С.81-87.

MONITORING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF COMMUNITIES AND TERRITORIES IN TURBULENT CONDITIONS: SOCIO-ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT

Serhii Kramskyi

PhD in Engineering, Associate professor,
Associate professor, Department of Public Management and Administration
Odesa I.I. Mechnikov National University, Ukraine

Oleg Zakharchenko

Doctor of Economic Sciences, Professor
Professor Department of Marketing, Finance, Banking and Insurance,
"East European University named after Rauf Ablyazov", Ukraine

Summary. Researchers monitored how the globalization of the economy in the context of war in Ukraine creates new trends and increases the responsibility of communities for sustainable local development of territories. Global processes force communities to take on a greater role in stimulating economic growth at both the local and national levels. This means that communities are becoming key players in shaping their own economic potential and the national development of the state. Society understands that the future of Ukraine depends on the activity of communities in ensuring sustainable development and managing socio-economic security during martial law. The completion of decentralization and the reform of local self-government impose new tasks and increased responsibility for economic and social progress on community leaders. Communities must move from the role of objects of management to independent entities capable of ensuring their own survival and development in the face of turbulence. This implies responsibility for planning their future, economic prosperity, and the well-being of citizens. Thus, local authorities must be ready for modern challenges during martial law, have the necessary knowledge and skills to build strong and competitive territorial communities.

Keywords: socio-economic security management, sustainable development of communities, territories, globalization, public administration, local self-government, administration, turbulence.